

İslam ve Dinin “Tarihselliği” ve Eleştirel Bilimsel Yaklaşım

04.12.2020 • Güncel Müdahaleler • Yeni Komünizm

Birkaç gün önce *Gazete Duvar* web sitesinde İslam Özkan'ın Sadık Usta ile yaptığı **Sadık Usta: Batı'da İslam uygarlığına karşı tutum görece aşıldı (gazeteduvar.com.tr)** başlıklı röportaj yayınlandı.¹ Bu röportaj hem günümüzün hem de genel olarak insanlık tarihinin önemli sorunları üzerine görüş belirtmesi açısından önemlidir. Bahsi geçen sorunların en kritik olanlarını, “dine bakış”, “olguları tarihselliği içerisinde değerlendirme”, “felsefe ve din”, “İslam ve Batı arasındaki çelişkiler”, “siyasal İslam” oluşturmaktadır. Şüphesiz tüm bu konuları bir makale ile ele almak yetersizlikten öte, doğru da olmayacaktır. O yüzden giriş niteliğinde burada birkaç odak noktasına merceğimizi tutacağız.

Yöntemsel açıdan ise şuna değinmekte fayda var; bu yazının amacı makaledeki konulara (siyasetin, felsefenin ve teorinin alanlarına giren konulara) bir leksikon oluşturmak değildir, düşünüş biçimlerine dair tartışma yürütmektedir. Evet, amacımız bilgiye ve bilginin nasıl elde edildiğine dair epistemolojik bir tartışmayı gerçekleştirmektir.

Dinlerin “Tarihselliği” Üzerine

Sadık Usta bu röportajında *“Dinlere tarihsel yaklaşmazsanız, yani onu bugünden hareketle değerlendirmezseniz, onda sadece kötülük görürsünüz”* diye vurguluyor. Öncelikle burada metodolojik açıdan bazı önemli hatalar bulunmaktadır. Bunları açmadan önce bir noktayı belirtmekte fayda var. Bugün herkesin diline adeta pelesenk olmuş “tarihsel” lafı, çoğu zaman laf-ı güzaf olarak kullanılmaktadır. Büyük T harfi ile yazılmış bir “Tarih” anlayışı söz konusudur. Bu kavrayış “Tarih’in” determinist bir biçimde “verili” ya da yazgılı olduğu görüşüne yakındır. Herhangi bir olayın, kişinin ya da fenomenin, hangi tarihsel koşullar içerisinde olduğunun,

koşulları ortaya çıkaran dinamiklerin ne olduğunun, itici güçlerin ve çelişkilerin ele alınmadığı idealist bir tarih okuması mevcuttur.

Mesela Sadık Usta'nın "tarihsel yaklaşım" ile neyi kastettiği çok belli değildir, fakat "sadece bugünden hareket ederseniz, ona kötülük edersiniz" lafıyla niyeti gayet açıktır. Buradaki niyet dinin -tarihteki veya günümüzdeki- oynadığı rolü tartışma götürmez ve mutlak pozitif olarak değerlendirmektir. Açıkça söylemek gerekirse, herhangi bir "bugünden düne bakmamak" salt bir kötülük ya da iyilik getirmez; bununla birlikte geçmişin doğru bir şekilde değerlendirmesini sağlayacak olan şey hangi yöntem ve yaklaşımı uyguladığınızdır. Bu şekilde "doğru" ya da "yanlış" ayrışımına gidebilirsiniz. Mesela cihatçı selefiler ve selefiler, İslam'ın ilk çıkış evresindeki Selefi dönemine bakarak bugünün kötü olduğunu ve "gerçek iyinin" Allah'ın resulü ve onun ceddinin yaşadığını, bugün de aynı yaşam biçiminin gerekliliğini savunurlar. Bu bakış açısı hem bugüne, hem "tarihsel" bir evreye, hem de bugünden "tarihe" bir bakıştır ve her bir önermesi yanlıştır; şüphesiz sonuçları da büyük dehşetlere neden olmaktadır.

Sadık Usta'nın "Tarihsel" yaklaşımın diğer bir problemi ise önsel bir "iyilik" aramasıdır. Bilim, şeyleri olduğu gibi ve cereyan ettikleri haliyle ele alır. Elde ettiği bulgularla değerlendirme yapar ve bir sonuç çıkarır. Mesela 1789 Fransız Devrimi'ni ele alalım. Bu devrimin feodaliteyi, krallığı ve kiliseyi tamamen sorgulatır hale getirmesi, üretici güçlerin gelişimine yönelik engellerin kaldırılması boyutuyla gerçekten de tarihte eşi benzeri görülmemiş bir eşiktir. Diğer yandan ise yeni burjuva sınıfın iktidar olması, kapitalist üretim ilişkileri üzerindeki engellerin kaldırılması, yeni baskı ve sömürü ilişkilerinin egemen hale gelmesi ve dünya çapında genişlemesinin de önünü açmıştır. Ve günümüz açısından bu devrimin hiçbir ilerici barutu kalmamıştır. Böylesi bir okuma, Sadık Usta'nın önsel olarak "iyi", "kötü" arayışının yöntem ve yaklaşımına temelden tezattır.

Sadık Usta tarzında okumaların diğer bir problemi ise "Aydınlanmanın etkisinden" kurtulmak üzere, günümüz "kötülüğünün" reddi için mekanik bir biçimde, ayağı ayakkabıya uydurmaya çalışmalarıdır. Bu tip düşünce tarzlarına göre, Aydınlanmanın rasyonel akla tabi olmayan hiçbir şeyi kabul etmemesi ve bunu Orta çağ gericiliğine karşı yapması gündem dışıdır.

Bob Avakian; “Aydınlanma, dünyanın bilinebilir olduğunu insanların dünyayı (ya da genel olarak gerçekliği) tüm karmaşıklığıyla anlamaya çalışmaları ve bunu bilimsel yöntemlerle yapmaları gerektiğini söyleyen yönüyle Marksizmle aynı görüştedir” der. Aydınlamacıların klasik önermesi olan İncil’deki gibi hakikatin bizleri özgür kılacağı görüşünü eleştirir ve şöyle devam eder: “Fikirlerin, derin hakikatleri temsil edenlerin bile toplumda ‘işlerlik’ kazanması ve bir bütün olarak toplum tarafından benimsenip uygulanması için toplumsal mücadelenin -ve sınıflı toplumda sınıf savaşımının- olması gerektiği gerçeği vardır. Bu da bizleri konunun salt dünyayı anlamak değil, onu değiştirmek olduğuna ilişkin Marx’ın ısrarla vurguladığı ifadeye getirir.”²

Siyasal İslam ve “Araçsallaşmış Din” Miti

Din eleştirilerinde -özellikle de liberal kesimlerde ve entelijensiyanın kendini solda tanımlayan çeşitli liberal çevrelerinde- en fazla göze çarpan noktalardan birinin *siyasallaşmış din ile dinin aslında aynı şey olmadığı*nin sürekli ve yine büyük harflerle söylenmesidir. Burada kısmen bir haklılık payı var. Dine inanan ve onun vecizelerini yerine getirenle, dinin günlük siyasal yaşamın temel ve egemen parçası haline getiren ve tüm toplumun böyle davranması gerektiğini düşünen görüşle arasında farklılığın olduğu kesindir. Fakat bunların arasında Çin Seddi’nden örülü kalın duvarlar olduğunu düşünmek kesinlikle yanlıştır. Din ister “siyasal” olsun isterse olmasın, “Allah’ın kelimidir” ve “Allah’ın kullarına uymasını emreder”. Dini kitaplar kişisel gelişim kitapları değildirler. Toplumun nasıl olması gerektiğini, nasıl örgütlenmesi gerektiğini söyler ve doğdukları dönemin, yaşam tarzını, ideolojisini ve ahlakını dayatır. Dinin siyasallaşmış-sistematize olmuş şekli ile, dini Allah/birey ilişkisi gibi yaşayanlar arasında fark olsa da temel bağ budur; dünyanın, varoluşun nasıl olduğu ve nasıl olması gerektiği üzerindeki dinsel bir hem fikirlilik bulunur.

Dinin bir “iktidar” olmadığını, “insanın bireysel kararı” olduğunu söyleyen laissez-faireci anlayış, “iktidarlaşmış” dinin amacından çıktığını ve “özünü” yitirdiğini kabul etme eğilimindedir. Ve böylece dinin çeşitli teolojik akımlarında bitip tükenmeyen, “gerçek din”, “gerçek İslam” tartışması başlamıştır. “Öze” dönüş ya da “hicret” başlangıç noktası olur. Dinin bütün problemleri “siyasallaşmış” olanların küfesine yüklenir ve “iktidar olmayan” “gerçek” “iman edenlerin” ayrışım çizgisini oluşturur. Bunlar post-modernist din okumalarının dine güzelleme

dolu felsefelerinin parçasıdır ve Sadık Usta da “iktidar olan, siyasallaşmış din” anlayışıyla bu maratonun koşucularından biridir.

Felsefe Tarihine İdealist Bir Okuma

Belirttiğimiz gibi bu dosya esas olarak belirli bir düşünüş biçiminin eleştirisine odaklanmaktadır. İlgili röportajda bu eklektik temelde -özünde çeşitli sınırlı ön kabullerle farklı düşünce ekollerinden toplanarak bir tutarlılık kurulmaya çalışılan, ancak objektif realiteyi olduğu şekliyle yansıtmada eksik ve hatalı- ve özünde idealist bir tarih okuması ve kavramlaştırması yoğun şekilde yer almaktadır. Röportajda “felsefede yolunu bulduğunu” ve “fikri açıdan olgunlaştığını” iddia eden Sadık Usta’nın genel olarak tarihe olduğu gibi felsefe tarihine de yaklaşımında bu problemli yaklaşım kendini gösterir.

Ana hatları ile -bu ayrı bir araştırmanın konusu olacak kadar geniş ve kapsamlı bir konudur- Batıdaki düşünce çerçevesinin Doğu olarak tanımlanan İslam etkisindeki geniş bir coğrafyaya nasıl etkide bulunduğuna ve bu etkinin daha sonra niçin Batı tarafından önemli bulunduğuna bakmak gerekiyor.

Tarihte Bağdat bölgesi ve Abbasi devletinin yükselişi ve çöküşü sürecine denk gelen ve esas olarak 12. yüzyılda İbn Rüşd’ün ölümüne kadarki süreçte bilimler ve felsefe alanında öne çıkan düşünce insanları İslam felsefesinin meselelerini de büyük oranda belirlemişlerdir. İslam felsefesi, İslam coğrafyasındaki felsefi çalışmaların bütününe kapsar. **Bu kapsam içinde öncelikle Müslüman filozofların Kuran ve Muhammed’in öğretilerini benimsemiş kişiler olduklarını belirtmek gerekir.** Düşüncenin gelişimi ve ele alınan meselelerde bu referans noktası belirleyici yer tutmaktadır. Bununla birlikte meselelere farklı yaklaşımların ve yorumların oluşmasında dönemin siyasal, iktisadi etkisinin ve yaşanan iktidar savaşlarının da belirleyici etkisi bulunduğunu belirtmek gerekir. Bir dönem değer verilen felsefi düşünce, kısa bir dönem değersizleşebilmekte, sonra değişen iktidarlara ve düşünce iklimi ile yeniden ön plana çıkabilmektedir. Ancak esas olarak felsefenin gerçeğin -İslam’daki karşılığı ile hikmetin- peşinde olma³, gerçeği sonuçları nereye götürürse götürsün kararlı bir şekilde öğrenme ve bilme ihtiyacı ile geliştiği düşünülecek olursa, bu paradigmanın İslam öğretisi de dahil olmak üzere yaratıcı-elçi-kitap şeklindeki kutsalcı-mutlakçı inanç sistemleri bileşeni ile önemli bir çelişki

barındırır. İslam felsefesi içinde Kuran'ın ve Muhammed'in toplumdaki sömürücü ve baskıcı ilişkileri her seferinde meşrulaştıran, Tanrı'ya, elçilerine, erkeğe, efendiye, baskıcı ve sömürücü devlet mekanizmasına devamlı olarak boyun eğmeye çağıran veya bu ilişkileri görmezden gelerek durumu meşrulaştırmaya devam eden önermelerinin felsefi - bilimsel sorgudan muaf tutulduğunun kalın bir şekilde altının çizilmesi gerekiyor. Özetle, hakikatin peşinde olmanın da belirgin bir sınırı, aşılmaması gereken kırmızı çizgileri vardır.

Felsefenin amacı yalnızca hakikattir, buna karşılık İslam dinin amacı Kutsal Kitap ve vahiyden çıkartılacak bir doğrultuda yalnızca itaat ve dindarlıktır. İslam vahiye dayalı bir dindir ve beşeri değildir. Felsefe ise beşeridir, fikir gelişimine ve yoruma dayalıdır. Ancak bir din olarak İslam'ın kendisi de kişiyi felsefi düşüncelere yöneltebilir çünkü içerik açısından felsefenin ele aldığı meseleler, mesela varlığı bilmek, görünüşleri bilmek, ahlak, erdemli yaşamak, toplumsal düzen ile ilgili unsurlar barındırmaktadır.⁴ Her ikisinde de en önemli kesişim noktası hakikatin peşinde olma iddiasıdır. İslam Aristoculuğu olarak bilinen Kindi ile başlayan ve Farabi ve İbn Sina ile zirvesini yapan Meşşailer akımının gelişimi de böylesi bir düşünsel referans noktasına dayanmaktadır.

Bir kez daha altını çizmek gerekiyor. İslam dini, hakikati ve Yaraticının varlığını peygamber aracılığı ile buyrukları ve kutsal kitap Kuran ile netleştirmiştir. Yapılması, kaçınılması, dikkat edilmesi, kesinlikle uzak durulması gereken tüm unsurlar açık şekilde belirlenmiştir. Felsefede ise yine hakikat ve varlığın bilgisi merkezi önemde bulunmaktadır. Varlığın nasıl var olduğu, evrenin, zamanın, mekânın nasıl ve niçin oluştuğu, öznenin kuruluşu, kendini ve dahil olduğu tabiatı, evreni bilmesi, bu bilme sürecinin türleri, kademeleri bunların hepsi hakikatin bilgisine ulaşma yolunda felsefenin gündemleri içerisinde yer almaktadır. Hakikat temelinde yorumlanırsa, bu kesişim kümesi bir din olarak İslam'ı ve Muhammed'in konumunu ve öğretilerini İslam felsefesi içerisinde temel bir özellik haline dönüştürmüştür.

İslam felsefesi, genel anlamda İslami kavram ve ilkelerle birlikte gelişen bir felsefedir.⁵ Batıdan alınarak İslami çerçeve içinde sentezlenmeye çalışılan felsefenin cazip noktalarının başında mistisizm gelmektedir. İslam filozoflarının gelişimi homojen bir şekilde olmaz. Özellikle farklı ekollerin, yaklaşımların, yorumların, yer yer siyasetin de etkisi ile şiddetli tartışmaların,

polemiklerin ön plana çıktığı bu evre oldukça dinamik şekilde yaşanır. İçerik açısından İslam felsefesi geleneğinde Allah'tan başka bir ilahi gücün olmadığına kabulü yani tevhid, Muhammed'in insanlığı doğru bir yola yöneltmek için gönderilmiş ve görevlendirilmiş bir elçi olduğu kabulü yani nübüvvet ve ölümden sonra hayatın (mead) gerçekliği yorum götürmez şekilde kabul edilmiştir. Dinin temel özelliklerinden olan bu üç önemli unsur, her tür felsefe akımının içerisinde belirleyiciliğini gösterir. Geliştirilen düşüncelerde veya Antik Yunan felsefesinden aktarılan düşünceler içerisinde bu temel 3 özellik her zaman göz önünde bulundurulur ve düşüncenin yapısı bu temeller üzerine inşa edilir. Bu inşa faaliyetine yanaşmayan, bu 3 temel özelliği kabul etmeyen veya yerlerine başka unsurlar kurmaya çalışan çeşitli eklektik görüş ve akımlar İslam coğrafyasında tabana yayılamamış veya yayılmasına izin verilmemiştir.

Özet olarak Sadık Usta'nın coşku ile "vahiyle felsefenin buluşması" ve buna bağladığı yenilik olarak ortaya koyduğu içerikler, esas olarak Yeni-Platonculuk, Stoacılık, gözden geçirilmiş bir Aristoculuk temelinde harmanlanan ancak son kertede Tanrı, Kuran ve Muhammed'in mutlak hikmetine, yaratıcılıklarına bağlanan bir düşünce iklimi içinde kendini var etmiştir.

Yer yüzündeki Tanrı veya Tanrının elçisi olarak kabul edilen efendilerin, kralların, sultanların, şeyhlerin ve temsilcisi oldukları baskıcı üretim ilişkilerinin son kertede üst yapıdaki yoğunlaşmış ifade biçimlerinden biri olarak birbirini etkileyen "iki süt kardeşin", şüphesiz bu ilişkilerin gölgesindeki bütün bir feodal dönem ve sonrasında da etkisinin devam ettiğini görmek durumundayız. Öte yandan Sadık Usta'nın belli açılardan rahatsız olduğu -ve kendisinin bilimsellik adına düştüğü hatalı yönelimi de berraklaştıran- içinde Haçlı Seferlerini ve Batının kibirini gördüğü Aydınlanmanın çığır açan ve aklın özgürleşmesi yönünde paradigmayı önemli şekilde değiştiren en önemli atılımlarından birini burada vurgulamak durumundayız.

Rönesans ve Aydınlanmanın açtığı uzamda gözden düşmeye başlayan, geçerliliği ve işlevi çok daha rasyonel şekilde sorgulanan dini ideolojinin köhnemiş rolünü günümüzde belki de Sadık Usta gibilerin zehirli idealist tarih ve felsefe okumalarının aldığı söylenebilir. Zehirlidir, çünkü bu yönde bir yoğunlaşmanın objektif dünya koşullarında iki miadı dolmuşların (bir yanda

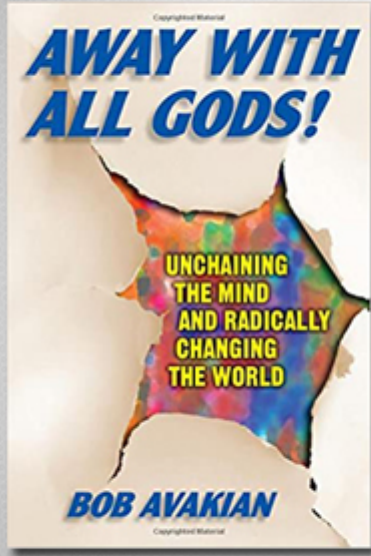
kapitalizm-emperyalizm, öte yanda dini ideolojiler ve gerici inanç sistemlerinin) kurduğu bir siyasi-kültürel dikotomi içinde kitlelerin bu kutuplardan birine doğru yönlendirilmelerinde ve esaretin prangalarının kuvvetlendirilmesinde önemli bir işlevi vardır.

Kalpsiz Dünyanın Kalbi ve Dine Güzelleme

Bu noktada bir kez daha “uygarlık” “tarih” kavramlarına yüklediği idealist temeldeki problemleri anlamlar üzerinden Sadık Usta’nın dine güzellmelerine geliyoruz. Meselenin “dinin sorunu olmadığı, iktidarın sorunu olduğunu” anladıktan sonra Sadık Usta ölümcül vuruşu yapıyor: “Din kalpsiz dünyanın kalbidir”. Sadık Usta’ya göre, ki hangi soldan bahsettiği de meçhuldür, “sol, aslında Marx’ı çok da anlamadı”. Eğer referans noktamız Marx ise söylenecek sözümüz kalmıyor! Fakat burada “ufak” bir itirazımız olacak. Zira doğru bir söz bağlamından koparıldığında metastaz yapabilir. O yüzden Marx’ın yaşadığı dönemin objektif dünyasını, ezilen halk yığınlarını ve dini nasıl ele aldığına dair bir göz atalım.

Mesele şu ki, dinin nasıl “kalpsiz bir dünyanın kalbi” olduğunu tam olarak anlıyoruz. Ancak daha da temelde, Marx gibi bizler de ilk olarak dünyanın “bu korkunç kapitalist şimdiki” haliyle kalpsiz olmasına gerek olmadığını, tarihte ilk kez bu tür bir “teselli ve anlama” ihtiyaç duymayacak, toplumdaki tüm baskıcı ilişkilerin ve fikirlerin fiilen ortadan kaldırılacağı ve kökünden söküleceği bir dünya elde etmenin temeli olduğunu kavırıyoruz; ve ikincisi, din bu hedefe bu kökten farklı dünyaya ulaşmanın önünde bir engel olarak durmaktadır ve aslında tarihin bu noktasında insanlığın kurtuluşu üzerinde muazzam bir ağırlık ve prangadır.

Bu kökten farklı dünyayı ortaya çıkarmak, gerçekliği bilmek ve değiştirmek için tamamen bilimsel ve bilinçli bir yaklaşımı gerektirir; yani var olmayan tanrılara veya diğer doğaüstü güçlere bel bağlamayı gerektirmez.

TÜM TANRILARDAN KURTULUN!

Bob Avakian

Bob Avakian'ın 2014 yılında El Yayınları tarafından Türkçeye kazandırılan "Akli Özgürleştirmek ve Dünyayı Değiştirmek İçin: Tüm Tanrılardan Kurtulun!" başlıklı çalışması dini ideolojinin bozucu ve köleleştirici etkisine karşı büyük bir rehber sağlamaktadır.

Din, bir yandan bu bilimsel yaklaşıma ve bu dünyayı değiştirmedeki bilinçli eylemlerimize karşı çıkıyor ve bunu karalıyor; diğer yandan da kurbanları suçlamayı yani en nihayetinde günah, utanç, suçluluk ve korku gibi nosyonlarla suçu ezilenlerin ve sömürülenlerin üzerine atma fikrini aktif olarak teşvik ediyor. Kadınlar ve eşcinsel bireyler üzerindeki geleneğin zincirlerinin gerici ve ortaçağ fikirleriyle aktif olarak güçlendirilmesine dair din hiç bir şey söylemiyor." ⁶

Yine Bob Avakian'ın *Tüm Tanrılardan Kurtulun!* kitabında "kalpsiz dünyanın kalbi" hususu yakından incelenmiş ve üzerine durulmuştur:

"Bu şeylere inanarak yaşamınızı şekillendirdiğinizde ve yaşam yolunuzu bu şekilde çizdiğinizde veya bunun için çaba sarf ettiğinizde acı çekeceksiniz. Kısa vadede geçici bir teselli bulabilirsiniz, fakat bu inanç hareketlerinizi ve dünyaya bakışınızı yönlendirdiği ölçüde temelde gerçeklerden kopuk bir biçimde yaşarsınız. Teselli asla uzun süreli olmayacaktır, çünkü yaşamın gerçekleri sürekli kendisini gösterecektir. Ve böyle bir sistem altında dünyadaki çoğu kişiye

sürekli olarak korku getirecektir.”⁷

“Bu dünyada daha iyi bir yaşam için umutlarının kırıldığını hisseden birçok kişi başka bir müstakbel hayatta, daha iyi bir gelecek umut etmeye başlayarak tüm yaşamını o sözüm ona “gelecek hayat” a hazırlanma etrafında organize etmeye çalışmaktadır. Burada sorun olan şey bunun bir hayal olmasıdır. Bu şekilde bir mutluluk veya ızdıraptan kurtuluş arayışı, insanlara aradıkları tatmini getiremez. Bu tür bir dinsel inanışın sağladığı rahatlama veya kurtuluş, aynen uyuşturucuda olduğu gibi asla yeterli değildir. Daima yeni bir “doza” ihtiyacınız olur ve bu da çok geçmeden insanlar üzerinde yeni bir prangaya dönüşür.”⁸

Bob Avakian’ın üzerine durduğu ve temeli teşkil eden diğer nokta ise kalpsiz bir dünyanın içerisine hapsedilmek istemiyor olmamızdır. Bu Sadık Usta’nın istediği ile temelden farklıdır. Kapitalist-emperyalizmin açtığı kıyım ve dehşetlere karşı insanların dine sarılarak bir teselli bulması, dini bir afyon olarak görmesi, yine bu baskı ve sömürü ilişkilerinin oynadığı temel rol sonucunda gerçekleşir. Öte yandan ise insanlık ilk defa baskı ve sömürü ilişkilerine muhtaç olmaksızın bir topluluk -komünizm- biçiminde yaşamak için hiç olmadığı kadar maddi bir zemine sahiptir.

Kalpsiz bir dünyada teselli yerine, “kalp” aramak yerine, kalbi olan bir dünya yaratabiliriz. Baskının, sefaletin, ızdırabın, cefanın olmadığı, her türlü gereksiz acının kaldırıldığı ve bu acıları temellendiren, destekleyen ve biçimlendiren sistemlerin, düşünce biçimlerinin olmadığı bir dünya mümkündür ve komünist devrim böylesi bir dünyanın temellerini oluşturmaktadır.

İnsanlar gerçekliğin doğasını daha derin bir şekilde kavrayabilir, bu temelde gerçekliğin nasıl dönüştürüleceğine dair plan ve politikalar belirleyebilirler. Bunları yapabilmek için “Tanrı Kelamına” veya “ilahi ruhun” rehberliğini ihtiyacımız bulunmuyor. Gerçeği olduğu gibi ve cereyan ettiği gibi anlamak ve kabul etmek, gerçeğin tüm boyutlarını -insan/doğa/madde-bilinçli ve tutarlı bir şekilde ele alan bilimsel bir yöntem ve yaklaşıma ihtiyacımız var. Ve evet, tüm bunlar temelde içinde bulunduğumuz gerçekliği dönüştürmek içindir, teselli bulmak için değil!

Referanslar:

- 1 Kaynak için bkz: *Sadık Usta: Batı'da İslam uygarlığına karşı tutum görece aşıldı (gazeteduvar.com.tr)*
- 2 Bob Avakian, *Marksizm ve Aydınlanma*, "Kültür, Sanat, Bilim ve Felsefe Üzerine Gözlemler", Yordam Kitap, Syf 218-219-220. Bu makalede de vurgulandığı üzere, Marksizmin Aydınlanmayla temelden ayrıştığı noktalardan biri de "Dolayısıyla bu, Marksizmin Aydınlanmanın çekirdek düşüncesinden ya da Aydınlanmayı bütünleyen rasyonalizmden ayrıldığı felsefi olarak önemli bir yöndür. Aynı zamanda da devrimci proletarya, esasen Aydınlanmaya denk düşen burjuvazinin siyasal egemenlik sistemine elbette siyasal olarak karşıdır ve o sistemden köklü bir ayrılmayı temsil eder. Daha özel olarak da, "beyaz ırkın yükümlülüğü" ya da sözüm ona "daha aydınlanmış ve ilerlemiş" emperyalist sistemin "uygarlaştırma misyonu" vb. adına sömürgeciliği ve emperyalist tahakkümü gerçekleştirme ve haklı gösterme yolu olarak Aydınlanmanın ve onunla ilişkili bilimsel, teknolojik ilerlemelerin kullanılmasına karşıyız. Aydınlanmanın (ve ilişkili şeylerin) uygulanış biçiminin hiç değilse önemli yönlerinden derin biçimde ayrıldığımız bir başka husus da budur."
- 3 Kindi'den, İbn Rüşd'e uzanan Meşşahi filozofların görüşlerinde bu ilk olanın, sebebin, mutlakın, değişmeyen bilgisine yönelik çalışmalar önemli yer tutmaktadır. Aristoteles'in geliştirdiği metafizik ve mantık alanları büyük oranda bu yöndeki bir yaklaşımın önemli araçlarından biri olmuştur. Allah'ın varlığı, dini hükümlerinin kendi dellillerinden çıkarılması, ilahi kabul edilen kelamın anlaşılması, hak ile batıl olanın ayrıştırılması gibi konularda mantık ve felsefenin metafizik alanındaki çalışmaları dönemin İslam filozofları için olmazsa olmazdır. İslam terminolojisinde hikmet önceleri Peygamber söylevi ve Kuran'ın eş anlamlısı olarak kullanılmıştır.
- 4 Alper, Ö.M., *İslam Felsefesi'ne Giriş*, s. 13
- 5 Alper, Ö.M., *İslam Felsefesi'ne Giriş*, s. 15
- 6 DKP ABD belgeleri arasında yer alan "*Mike Ely'nin Dokuz Mektubuna Bir Yanıt*". Kaynak için bkz: <http://yenikomunizm.com/mike-elyin-dokuz-mektubuna-bir-yanit/>
- 7 *Aklı Özgürleştirmek ve Dünyayı Köklerinden Değiştirmek İçin Tüm Tanrılardan Kurtulun!*, Bob Avakian, El Yayınları, sf 235
- 8 *Aklı Özgürleştirmek ve Dünyayı Köklerinden Değiştirmek İçin Tüm Tanrılardan Kurtulun!*, Bob Avakian, El Yayınları, sf 237